

О. М. Дуброва,
к. пед. н., доцент, докторант, Міжрегіональна академія управління персоналом
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8150-1215>

DOI: 10.32702/2306-6814.2022.21.110

ПІДХОДИ ДО ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ДІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ НА ГЛОБАЛЬНОМУ, НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА ЛОКАЛЬНОМУ РІВНЯХ

O. Dubrova,
PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor, Doctoral candidate,
Interregional Academy of Personnel Management

APPROACHES TO THE INTERNATIONALIZATION OF HIGHER EDUCATION
IN THE CONTEXT OF THE ACTION OF INTELLECTUAL CAPITAL
AT THE GLOBAL, NATIONAL AND LOCAL LEVELS

У статті вперше розроблено підхід до інтернаціоналізації вищої освіти, що передачає її експорт та імпорт (мобільності студентів, викладачів, ЗВО, освітніх програм, наукових досліджень) та дію інтелектуального капіталу органів державної влади та недержавних установ, суб'єктів господарювання та на ринках через призму глобальних, національних та локальних рівнів.

Розглянуто кожну з форм інтернаціоналізації вищої освіти. Мобільність студентів є найпоширенішою формою, яка передбачає переміщення людини, що має відношення до освіти (абітурієнта, студента, викладача, дослідника, академічного адміністратора) за кордон для здобуття освіти, підвищення рівня кваліфікації. Найбільш поширеною формою є навчання студентів узакордонних ЗВО або міжнародна освітня міграція, що поєднує переміщення людей між країнами на різний за тривалістю період з метою здобуття освіти та підвищення кваліфікації різного рівня. Також у цьому контексті можливо виділити навчальну міграцію, яка є складовою міжнародної освітньої міграції та описує переміщення між країнами міжнародних студентів для навчання у ЗВО.

Мобільність викладачів (інтелектуальна міграція) вважається другою за важливістю формою інтернаціоналізації, що ґрунтується на концепції міжнародного обміну знаннями та досвідом і сприяє розвитку зв'язків між ЗВО, а також підвищенню якості освіти та збільшенню міжнародного академічного визнання. Інтернаціоналізація освітніх програм може здійснюватися у трьох формах: франчайзинг, програми "близнюки", взаємне визнання програм.

Серед спеціалізованих програм підтримки мобільності викладачів виділено такі: окрема програма Нордплюс Горизонт, орієнтована на розвиток мобільності в рамках організації семінарів, конференцій, проведення досліджень та обміну досвідом; стипендії Марії Складовської-Кюрі для стипендій, що надаються на строк до 18 місяців; тривалість фази відрядження не може перевищувати трьох місяців, якщо термін стипендії більше 18 місяців, то фаза відрядження становить до 6 місяців; американська програма Фулбрайт, що дозволяє отримувати гранти для громадян США та інших країн для викладання.

Інтернаціоналізація наукових досліджень посилює співпрацю між представниками професорсько-викладацького складу у пріоритетних галузях науки, що також впливає на вирішення питань фінансування університетських досліджень, а також технічного оснащення, необхідного для досліджень.

Доведено, що навчання за кордоном стає для людей можливістю здобути якісну освіту, набути навичок та досвіду, а також стати ближчими до глобальних ринків праці, що пропонують велику віддачу від вкладених в освіту інвестицій. У свою чергу для приймаючих країн розширення міжнародної мобільності студентів є важливим політичним завданням, вирішення якого впливає на економічні та інноваційні системи, а також сприяє отриманню додаткового доходу, створенню знань, інновацій та зростанню економічних показників за рахунок інтеграції міжнародних студентів на національні ринки праці.

The article first developed an approach to the internationalization of higher education, which conveys its export and import (mobility of students, teachers, higher education institutions, educational programs, scientific research) and the action of intellectual capital of state authorities and non-state institutions, business entities and markets through the prism global, national and local levels. Each form of internationalization of higher education is considered. Student mobility is the most common form, which involves the movement of a person related to education (applicant, student, teacher, researcher, academic administrator) abroad for obtaining an education, improving the level of qualifications.

The most common form is the study of students in foreign higher education institutions or international educational migration, which combines the movement of people between countries for different periods of time with the aim of obtaining education and improving qualifications of various levels. Also, in this context, it is possible to highlight educational migration, which is a component of international educational migration and describes the movement of international students between countries to study in higher education institutions.

The mobility of teachers (intellectual migration) is considered the second most important form of internationalization, which is based on the concept of international exchange of knowledge and experience and promotes the development of ties between higher education institutions, as well as improving the quality of education and increasing international academic recognition. Internationalization of educational programs can be carried out in three forms: franchising, "twin" programs, mutual recognition of programs.

Among the specialized programs supporting the mobility of teachers, the following are highlighted: a separate Nordplus Horizon program, focused on the development of mobility within the framework of organizing seminars, conferences, conducting research and sharing experience; scholarships of Maria Sklodovska-Curie for scholarships granted for a period of up to 18 months; the duration of the business trip phase cannot exceed three months, if the scholarship period is more than 18 months, then the business trip phase is up to 6 months; the American Fulbright program, which allows you to receive grants for citizens of the United States and other countries for teaching.

The internationalization of scientific research strengthens the cooperation between representatives of the teaching staff in the priority fields of science, which also affects the decision on the financing of university research, as well as the technical equipment necessary for research. Studying abroad has been proven to be an opportunity for people to get a quality education, gain skills and experience, and become closer to global labor markets that offer a great return on investment in education. In turn, for the host countries, expanding the international mobility of students is an important political task, the solution of which affects the economic and innovation systems, and also contributes to obtaining additional income, creating knowledge, innovations, and increasing economic indicators due to the integration of international students into national labor markets.

Ключові слова: вища освіта, глобальний рівень, інтернаціоналізація, інтелектуальний капітал, локальний рівень, національний рівень.

Key words: higher education, global level, internationalization, intellectual capital, local level, national level.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасна вища освіта має свої особливості, які тягнуть за собою зміну змісту та організації навчання, а також підходів до інтернаціоналізації вищої

освіти. Ці зміни є невід'ємною частиною прогресу. Так, технічні нововведення спричиняють зміну технологічних процесів і як наслідок зміни в управлінні ними та підготовки фахівців. Основним фактором, що стимулює зміни

Таблиця 1. Основні характеристики, що визначають мобільність студентів

Види мобільності	Характеристика
За строками	- короткострокова (горизонтальна): передбачає тимчасове (від 3 до 12 місяців) навчання у закордонному ЗВО – партнері (що приймає), з наступним перезаліком вивчених дисциплін (кредитів) у домашньому (що направляє) ЗВО (за потреби); - довгострокова (вертикальна) передбачає переїзд в іншу країну для навчання за циклом одного або декількох рівнів освіти з подальшим отриманням відповідного диплома або ступеня.
За напрямом переміщення	- в'їзна: показник якості вищої освіти, її привабливості на зовнішньому ринку, особливо у разі зростання конкуренції за залучення потоків мобільних студентів у умовах зростання кількості «якісних» ЗВО та скорочення кількості населення «студентського» віку; - виїзна: свідчить про прагнення здобути міжнародний досвід, а також про проблеми у системі освіти країни походження; також розглядається як легальний канал міграції до більш економічно розвинених, а також політично сприятливих країн.
За рівнем організації	- самостійна; - інституційна (із залученням міжнародних установ).
За формою	- фізична; - віртуальна: із застосуванням дистанційних технологій (доповнює фізичну).

в вищу освіту, є зростаючий потік інформації, який змушує як оновлювати знання у процесі навчання, так і постійно навчатися протягом усього життя (life long learning).

Великий вплив на освіту надають і зміни, що відбуваються в економічній сфері. Тепер у сучасному світі потрібна постійна професійна переорієнтація фахівців на всіх етапах їхньої кар'єри, що призводить до того, що освіту починають здобувати зрілі фахівці, що поєднують навчання з роботою та сім'єю. Це накладає на заклади вищої освіти необхідність змінювати методи та форми навчання, впроваджувати дистанційні технології та онлайн-курси.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання, що стосуються інтернаціоналізації вищої освіти, отримали широке висвітлення працях вітчизняних та зарубіжних дослідників. Механізми впливу вищої освіти на розвиток територій найповніше представлені у роботах Р. Батту, Б. Блюстоуна, Р. Хаггінса та ін. Питання функціонування ринку несировинних товарів та послуг (до яких відноситься і вища освіта) згідно з основними законами світової торгівлі і глобальної конкуренції найповніше представлені у роботах Р. Вернона, М. Портера, А. Сміта, Д. Рікардо та ін.

Однак дані дослідження не охоплюють весь спектр питань, що стосуються інтернаціоналізації вищої освіти. До того ж використовувані раніше механізми з нарошування обсягів експорту вищої освіти в Україні часто були недостатньо ефективні через точковий підхід та вузьку спрямованість.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою проведеного в поданій статті дослідження є розвиток підходів до інтернаціоналізації вищої освіти у

контексті дії інтелектуального капіталу на глобальному, національному та локальному рівнях.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

При цьому велике значення на світовому ринку освіти приділяється процесам інтернаціоналізації, інтеграції та глобалізації [1, 2, 3]. Глобалізація вищої освіти своєю метою ставить створення єдиного освітнього простору та формування світового ринку освіти за рахунок подолання бар'єрів за невід'ємної конкурентної боротьби за споживачів освітніх послуг. На відміну від глобалізації, що сприяє виникненню мозаїчної масової культури під впливом транснаціоналізації, інтернаціоналізація дозволяє зберегти суверенітет країн за рахунок інтеграції національних освітніх систем до світового освітнього простору. В умовах глобалізації інтернаціоналізація вищої освіти стає головним аспектом, що забезпечує сумісність освіти та формування єдиного освітнього простору з урахуванням економічних та соціально-політичних факторів.

Розглянемо кожну з форм інтернаціоналізації вищої освіти. Мобільність студентів є найпоширенішою формою, яка передбачає переміщення людини, що має відношення до освіти (абітурієнта, студента, викладача, дослідника, академічного адміністратора) за кордон для здобуття освіти, підвищення рівня кваліфікації. Основні характеристики, що визначають мобільність студентів, представлені у табл. 1.

Ця форма передбачає, що після закінчення терміну навчання чи стажування, її учасник повертається до країни походження. Найбільш поширеною формою є навчання студентів у закордонних ЗВО або міжнародна освітня міграція, що поєднує переміщення людей між країнами на різний за тривалістю період з метою здобуття освіти та підвищення кваліфікації різного рівня.

Таблиця 2. Форми інтернаціоналізації освітніх програм

Форми	Характеристика
франчайзинг	іноземний ЗВО заздалегідь із певними умовами дає дозвіл національному ЗВО на реалізацію його освітніх програм та видачу його диплома
програми «близнюки»	укладається договір між ЗВО на пропозицію спільних освітніх програм, з однаковими дисциплінами, формами контролю, навчальною літературою
взаємне визнання програм	При навчанні студента в приймаючому ЗВО йому перезараховуються дисципліни направляючого ЗВО і навпаки, наприклад, програми подвійних дипломів

Також у цьому контексті можливо виділити навчальну міграцію, яка є складовою міжнародної освітньої міграції та описує переміщення між країнами міжнародних студентів для навчання у ЗВО.

З метою стимулювання мобільності студентів розвивається ціла низка спеціалізованих програм, найбільш відомою серед яких є "Еразмус" з 1987 р., яка об'єднує проекти ЄС, що існували раніше, у сфері освіти, в тому числі Еразмус, Еразмус Мундус, Темпус, Леонардо да Вінчі, Каменіус, програму Жана Моне та ін. Існують регіональні програми мобільності, у тому числі: "Центрально-Європейська програма в галузі університетської освіти" — орієнтована на створення спільних програм у магістратурі та докторантурі, підтримує короткострокову мобільність студентів та викладачів країн-учасниць, об'єднує 16 держав від Польщі до Македонії та від Словенії до Молдови, не має централізованого фінансування, мінімальний внесок кожної країни-учасниці становить 100 щомісячних стипендій упродовж академічного року; "Програма мобільності Вишеградського фонду" підтримує проекти в галузі культури, освіти та науки, студентського обміну, розвитку туризму та трансграничного співробітництва на території Західних Балкан та країн Східного Партнерства, пропонує гранти на навчання в магістратурі та аспірантурі в одному з вишів країн Вишеградської групи, що складаються з двох частин, одержувачем однієї з яких є приймаючий виш; "Програма Нордплюс" — програма співробітництва у сфері освіти між Північними країнами та країнами Балтії, фінансується Радою Північних країн та охоплює рівні освіти першого та другого циклів університетської освіти.

Сюди ж можна включити національні програми мобільності, у тому числі: німецька служба академічних обмінів (DAAD) — найбільша організація, метою якої є просування німецької мови та культури та інтернаціоналізація вузів у Німеччині. Стипендія дозволяє на конкурсній основі проходити наукові стажування у Німеччині для іноземців та відвідувати закордонні виші громадянам Німеччини (щорічний бюджет до 400 млн євро на 100 тис. стипендіатів); програми Шведського Інституту — спрямовані на поширення інформації про Швецію за межами країни, організацію культурних та академічних обмінів та націлені на певний регіон чи окрему країну; програма Чівенінг — пропонує студентам з лідерськими здібностями зі 144 країн прийти навчання на магістерській програмі в одному з вишів Великобританії, щорічно виділяється 1500 стипендій, що повністю покривають усі витрати на проживання та навчання; стипендіальна програма Міністерства закордонних справ Франції — має щорічний бюджет до 100 млн євро та

пропонує студентам з окремих країн за межами ЄС можливості аналогічні до програми "Еразмус +"; австрійська служба обмінів (OEAD) — своєю метою має сприяння міжнародному науковому та культурному обміну, інтеграції в галузі освіти та академічної мобільності, здійснює підтримку на національному рівні програм ЄС та дозволяє отримувати стипендії в австрійських університетах, основна цільова аудиторія складається з аспірантів та молодих вчених, для яких найбільш привабливі програми для навчання в докторантурі, розраховані на 4—5 років; стипендіальна програма Міністерства освіти Нідерландів — розрахована на першокурсників бакалаврату та покриває лише частину витрат на навчання та проживання та країні; центр міжнародної мобільності Фінляндії (С1МО) — координує програми обміну, сприяє вивченню культури та фінської мови, а також надає стипендії молодим вченим та аспірантам на повний цикл навчання.

Мобільність викладачів (інтелектуальна міграція) вважається другою за важливістю формою інтернаціоналізації, що ґрунтується на концепції міжнародного обміну знаннями та досвідом і сприяє розвитку зв'язків між ЗВО, а також підвищенню якості освіти та збільшенню міжнародного академічного визнання. Зазвичай дана форма інтернаціоналізації передбачає поєднання дослідницької та наукової роботи з викладацькою діяльністю. Серед специфічних причин виникнення міграції викладачів можна виділити отримання додаткового досвіду, а також можливість займатися роботою, яка не доступна у домашньому університеті. Ця форма інтернаціоналізації є досить небезпечною для ЗВО, оскільки існують успішні практики з перекладу інтелектуальної міграції з тимчасової в постійну за рахунок системи управління в приймаючому ЗВО, що дозволяє ефективно залучати та утримувати кращих викладачів та дослідників.

Серед спеціалізованих програм підтримки мобільності викладачів виділити спеціалізовані дуже важко, оскільки часто вони дуже перетинаються з аспірантськими та докторантськими програмами, описаними вище, але окремо виділити такі: окрема програма Нордплюс Горизонт, орієнтована на розвиток мобільності в рамках організації семінарів, конференцій, проведення досліджень та обміну досвідом; стипендії Марії Складовської-Кюрі для стипендій, що надаються на строк до 18 місяців; тривалість фази відрядження не може перевищувати трьох місяців, якщо термін стипендії більше 18 місяців, то фаза відрядження становить до 6 місяців; американська програма Фулбрайт, що дозволяє отримувати гранти для громадян США та інших країн для викладання.

Рис. 1. Схема експорту вищої освіти через його інтернаціоналізацію

Інтернаціоналізація освітніх програм передбачає комплекс заходів, вкладених у реалізацію принципу вільного переміщення осіб у рамках європейського економічного простору, зазначеного у Римському договорі. Ця форма реалізується у вигляді здійснення мобільності всіх учасників науково-освітнього процесу, освітніх програм, постачальників освітніх послуг, а також виконання спільних академічних проєктів.

Транскордонна освіта може бути реалізована за допомогою використання інноваційних технологій в освіті. Серед найбільш затребуваних заходів можна виділити такі: введення в навчальні плани спеціальних міжнародних дисциплін, які будуть цікаві для всіх студентів, у тому числі "мобільних", а також включення міжнародних прикладів та тем до наявних дисциплін; розробка навчальних планів з урахуванням навчання на них міжнародних студентів (у тому числі іноземними мовами) та спрямованих на підготовку випускників до роботи в міжнародних компаніях; розробка навчальних планів з урахуванням вивчення особливостей професійної діяльності у двох чи більше країнах; розробка навчальних планів із обов'язковим модулем академічної мобільності для навчання в іншій країні.

Інтернаціоналізація освітніх програм може здійснюватися у трьох формах: франчайзинг, програми "близьки", взаємне визнання програм (табл. 2).

Інтернаціоналізація наукових досліджень посилює співпрацю між представниками професорсько-викладацького складу у пріоритетних галузях науки, що також впливає на вирішення питань фінансування університетських досліджень, а також технічного ос-

нащення, необхідного для досліджень. Стимулюють інтернаціоналізацію наукових досліджень різні міжнародні фонди, серед яких можна виділити індивідуальні гранти, наприклад, Американського коледжу спортивної медицини (для докторантів, які проводять дослідження в галузі охорони здоров'я, фізіології, фізичної активності та спортивної медицини); Ramujan Prize (гранти для молодих вчених-математик з країн, що розвиваються); державні австралійські гранти (для іноземних учених, які бажають розвивати науково-дослідний сектор Австрії); стипендії для жінок-дослідників від факультету Schlumberger (допомагають жінкам з різних країн отримати докторський або постдокторський ступінь у провідних університетах світу, займаючись дослідженнями в галузі наук, технологій, інженерії та математики); Horizon Europe ("Горизонт Європа") (програма ЄС, заснована на трьох ключових галузях — передовій науці, індустріальному лідерстві та соціальних викликах і надає підтримку широкій діяльності: від наукових досліджень до демонстраційних проєктів та інновацій, які готові до виходу на ринок.

Мобільність навчальних закладів спрямована на відкриття поза своєї країни представництв, корпоративних університетів, міжнародних та офшорних інститутів, спільних освітніх центрів, філій, тобто нових закладів вищої освіти. При цьому важливим є здійснення міждержавного співробітництва, що передбачає досягнення інтеграції на рівні зацікавлених держав шляхом підписання угод з урахуванням чинного законодавства. Таким чином можна представити схему експорту вищої освіти через його інтернаціоналізацію (рис. 1).

Таблиця 3. Типи інтернаціоналізації вищої освіти

	Країна	Особливості	Негативні сторони
Орієнтація на експорт	Розвинені країни (переважно англомовні)	Транснаціональні освітні послуги – предмет торгівлі	Комерціалізація освітніх програм
Змішаний тип орієнтації (експорт та імпорт)	Розвинені та країни, що розвиваються, зі своїми традиціями та особливостями (часто не англомовні)	Імпорт освітніх продуктів для посилення конкурентних переваг, експорт унікальних освітніх продуктів	Перетин «інтересів» іноземного імпорту та національних особливостей
Орієнтація на імпорт	країни, що розвиваються	Потреба у компетентних професійних кадрах	Втрата конкурентних переваг та національної ідентичності

Згідно з проведеними дослідженнями, було виявлено основні стратегії та типи інтернаціоналізації, які використовують провідні країни-експортери вищої освіти. З позиції стратегії країни щодо надання освітніх послуг на міжнародному ринку можна виділити основні типи інтернаціоналізації вищої освіти (табл. 3).

У свою чергу, стратегії інтернаціоналізації провідних країн експортерів вищої освіти можна об'єднати у такі групи (табл. 4).

Відповідно до проведеного аналізу можна дійти висновку, що при розробці механізмів з нарощування обсягів експорту вищої освіти країни використовують одну із стратегій інтернаціоналізації у чистому вигляді. Вони розробляють власні стратегії з комбінуванням

відповідних принципів кількох стратегій і навіть власних економічних, географічних, історичних, культурних та політичних особливостей та переваг, що є у власній системі вищої освіти, ролі національної мови та досвіду роботи у сфері міжнародного співробітництва.

Таким чином, можна зробити висновок, що найбільш ефективним підходом, що дозволяє досягти найкращих значень в аспекті інтернаціоналізації вищої освіти, є підхід, при якому інтернаціоналізація розуміється як результат діалектичної, складної взаємодії учасників ринку освітніх послуг на глобальному, національному та локальному (місцевому) рівнях, а також між цими рівнями, з урахуванням інтересів різних сторін (їх

Таблиця 4. Стратегії інтернаціоналізації провідних країн експортерів вищої освіти

Тип країни	Підходи та стратегії	Механізми
М'які продавці	Узгоджений підхід	- підтримка студентської та академічної мобільності (у тому числі надання стипендій та реалізація програм академічних обмінів); - програми сприяння розвитку (у тому числі створення інституційних партнерств у сфері вищої освіти)
	Стратегія розширення можливостей	- програми підтримки міжнародної мобільності та стимулювання для викладачів, адміністративного персоналу, вчених, студентів (у тому числі стимулювання їх повернення); - забезпечення іноземним ЗВО, викладачам, вченим сприятливих умов для комерційної освітньої діяльності (у тому числі заохочення створення спільних освітніх програм та інших партнерських відносин із місцевими представниками)
	Стратегія залучення кваліфікованої робочої сили	- стратегія маркетингу вищої освіти (у тому числі країновий підхід при просуванні освітніх програм за кордоном); - спеціальні програми для міжнародних студентів (у тому числі пропозиція освітніх стипендій та грантів); - програми зі збільшення кількості міжнародних студентів за рахунок надання можливостей працевлаштування (у тому числі ухвалення відповідного візового та імміграційного законодавства)
Жорсткі продавці	Стратегія отримання доходу	- диференційований підхід до оплати за освітні послуги для національних та міжнародних студентів; - підприємницька стратегія ЗВО на міжнародному освітньому ринку; - високий рівень захисту та підтримки міжнародних студентів; - автономія у ЗВО та висока репутація національної системи вищої освіти

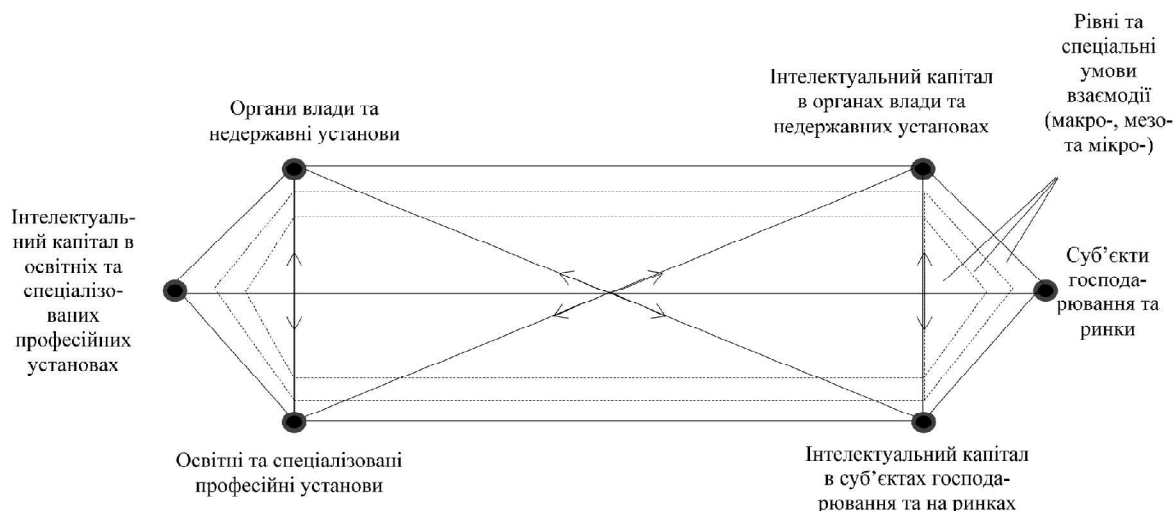

Рис. 2. Схема дії інтелектуального капіталу, що бере участь у процесах інтернаціоналізації вищої освіти на глобальному, національному та локальному рівнях

взаємопов'язаності та синтезу, досягнутих під час переговорів) на різних рівнях. Схема дії інтелектуального капіталу, що бере участь у процесах інтернаціоналізації вищої освіти, на глобальному, національному та локальному рівнях (відповідних макро-, мезо- та мікрорівнях) представлена нижче (рис. 2).

Використання авторського підходу дозволяє здійснювати інтернаціоналізацію за допомогою переломлення зовнішніх та внутрішніх факторів та впливів дії інтелектуального капіталу через призму глобальних, національних та локальних рівнів.

Таким чином можна зробити висновок, що навчання за кордоном стає для людей можливістю здобути якісну освіту, набути навичок та досвіду, а також стати ближчими до глобальних ринків праці, що пропонують велику віддачу від вкладених в освіту інвестицій. У свою чергу для приймаючих країн розширення міжнародної мобільності студентів є важливим політичним завданням, вирішення якого впливає на економічні та інноваційні системи, а також сприяє отриманню додаткового доходу, створенню знань, інновацій та зростанню економічних показників за рахунок інтеграції міжнародних студентів на національні ринки праці.

У свою чергу, для країн, що направляють студентів на навчання, ця ситуація може розглядатися як втрата талантів, яка може бути заповнена у разі повернення після закінчення навчання студентів додому або підтримки міцних зв'язків, які сприяють нарощуванню потенціалу рідної країни та її інтеграції у глобальні мережі знань. Для окремих ЗВО конкуренція за таланти з кожним роком стає все більш інтенсивною та глобальною. У цій ситуації зростає популярність університетських та інших інституційних рейтингів, які дозволяють оцінювати ЗВО: їхню якість, рівень навчання та можливості збереження.

ВИСНОВКИ

У рамках розвитку стратегій інтернаціоналізації дедалі більше ЗВО відкривають свої філії інших країнах або розвивають програми подвійних дипломів, змінюють правила прийому для іноземних студентів, переглядають освітні програми, заохочують викладання інозем-

ними мовами, а також використання онлайн-курсів та міжнародних стажувань викладачів як можливостей розвитку експорту освітніх послуг. Як наслідок, міжнародна діяльність ЗВО не лише розширюється за обсягом та масштабами, а й за складністю.

Література:

1. Altbach P. G. and Knight J. (2006), "The Internationalization of Higher Education: Motivations and Realities", NEA Almanac of Higher Education, Washington, DC: National Education Association, pp. 7—36.
2. Українське студентство за кордоном: дані до 2017/18 навчального року. 21.01.2019. URL: <https://cedos.org.ua/researches/ukrainske-studentstvo-za-kordonom-dani-do-2017-18-navchalnoho-roku/> (дата звернення: 12.06.2022).
3. Knight J. (2007), Internationalization: Three Generations of Crossborder Higher Education. Lecture delivered at the India International Centre on 15 February 2012 by Jane Knight. http://www.iicdelhi.nic.in/ContentAttachments/Publications/DiaryFiles/53511July92012_IIC%20Occasional%20Publication%2038.pdf (дата звернення: 12.06.2022).

References:

1. Altbach, P. G. and Knight, J. (2006), "The Internationalization of Higher Education: Motivations and Realities", NEA Almanac of Higher Education, National Education Association, Washington, DC, pp. 7—36.
2. cedos.org.ua (2019), "Ukrainian students abroad: data for the 2017/18 academic year", [Online], available at: <https://cedos.org.ua/researches/ukrainske-studentstvo-za-kordonom-dani-do-2017-18-navchalnoho-roku/> (Accessed 12 June 2022).
3. Knight, J. (2007), "Internationalization: Three Generations of Crossborder Higher Education", Lecture delivered at the India International Centre on 15 February 2012 by Jane Knight, [Online], available at: http://www.iicdelhi.nic.in/ContentAttachments/Publications/DiaryFiles/53511July92012_IIC%20Occasional%20Publication%2038.pdf (Accessed 12 June 2022).

Стаття надійшла до редакції 31.10.2022 р.